

RABBI Y. FRIEDMAN
12 New Hall Ave Salford
Manchester M7 4JU

ב"ה
ישראל פרידמן
רב קלויז טשארטקוב
מנשטר

כ"ו אייר מ"א למסב"י תש"פ

מכתב התחזקות (י"א)

בשולחן ערוך (או"ח ס' תכ"ח) נפסק "לעולם קורין פרשת במדבר קודם עצרת, וסימן מנו ועצרו", וביאר שם המשנה ברורה "פירוש, במדבר שהוא מנין בני ישראל, קודם עצרת". וצריכים להבין מה השייכות בין מנין של יוצא צבא לקבלת התורה, הלא יוצא הצבא היו אותם שיצאו למלחמה וכדביאר המלבי"ם, "שבעת ההוא היו מוכנים לכנס לארץ ישראל, והיה צריך לדעת מספר צבא המלחמה ולסדרם בדגלים כמחנה ההולכת למלחמה שמסודרים במערכה", ומה הקשר בין זה לקבלת התורה?

וברמב"ן כתב ביאור אחרת וז"ל "יתכן שיהיה פירוש 'כל יוצא צבא', כל היוצאים להקהל בעדה, כי הנערים לא יקהלו בתוך העם כי כל אסיפת עם תקרא 'צבא', וכן 'לצבא צבא בעבודת אהל מועד' (להלן ח' כד), 'ישוב מצבא העבודה' (שם פסוק כה), 'במראות הצובאות אשר צבאו' (שמות לח ח), וכן 'צבא השמים' (מ"א כב יט), 'וכל צבאם צויתי' (ישעיה מה יב)".

והגאון ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל הרחיב על זה בביאורו וז"ל "צבא במקרא אינו מציין בהכרח ואף לא כהוראה עיקרית חיל מלחמה או שירות למלחמה, (וציין הרבה מקורות לזה עיי"ש), גם בפסוקנו צבא אינו מורה בהכרח על שירות למלחמה אלא יוצא צבא בישראל מציין כל אדם המחויב בעת הצורך לצאת מחייו הפרטיים ולהיכנס תחת עול עבודת הציבור, הוי אומר כל מי שהציבור יכול לסמוך עליו לקיים את מטרותיו היינו כל זכר מבין עשרים שנה ומעלה".

ויש בדברי הגרש"ר הירש לימוד חשוב הנוגע לנו כעת, שגם עכשיו הוא "עת הצורך לצאת מחייו הפרטיים", לצאת מגדרו ולתת מכוחו וזמנו ביתר שאת לטובת בני משפחתו, שכל ראש משפחה נעשה כעת ראש מוסד, וצריכים לנהל כמה מוסדות בתוך ביתו, ולפקח ולדאוג על עסקי ביתו במה שהם צריכים ברוחניות ובגשמיות, ואיך הם מרגישים ומה מצב רוחם.

ודבר נפלא איתא במכתב אליהו (ח"א בהקדמה, עמ' יח) מהגר"א דסלר, וז"ל: "מי ששאיפתו ללמד באה מתוך מדרגה פנימית של חסד, בשבילו כל שהתלמידים קטנים יותר יגדל ערך החסד ותגדל דבקוּתו בקונו, אך מי שחסר לו בפנימיות ובשאיפתו ללמד מעורב גם 'שלא לשמה' של כבוד וכדומה, כל שהתלמידים גדולים טפי עדיף כי הוא יבנה מהתלמידים וגם זכותם תסייע אותו".

וכן כתב הפלא יועץ (ערך תורה), וז"ל: "ולא טוב עשו התלמידי חכמים שאינם רוצים ללמוד בניהם ועם תלמידים קטנים מפני שדומה בעיניהם כביטול בית המדרש, ומי שמעשיו לש"ש לעשות נחת רוח ליוצרינו וכו' לא יחוש על כל זה רק יבחר לו את אשר הוא יותר נחת רוח ליוצרינו ויותר עושה נחת רוח ליוצרו כמה שלומד את בן חברו ואת בנו אפילו א' ב' הבל שאין בו חטא ממה שילמד הוא בעצמו נגעים ואהלות ואם אין גדיים אין תיישים וראוי לקיים בזה ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, שכמו שאם הוא לא היה בר הכי ללמוד את בניו היה רוצה שאחרים יחוסו עליו וילמדו את בניו תורה, כן צריך הוא לחוס על אחרים ללמד את בניהם תורה".

והגם כי התעסקות בצרכי הבית נוטל זמן הרבה ומבטל האדם מלימודו, אין לו להצטער על זה, וכדאיתא בספר מגיד מישרים למרן הבית יוסף (עמ' ק"ט), "ולא תצטער על דאת מטפל בצורכי ציבורא ועל ידי כן אתה מבטל מעסקא דאורייתא דאחוז בזה וגם מזה על תנך ידך, כי שניהן כאחד טובים ועל ידי הכל אדם זוכה לחלוקא דרבנן, דעסק התורה לחוד, ותפלה לחוד, וצרכי ציבור לחוד, לכן התעסק בכולהו".

וכך הם דבריו הנפלאים של הגאון האדיר רבי חיים עוזר גראדזינסקי זצ"ל בהקדמתו לספרו שו"ת אחיעזר, "עד עתה נמנעתי מלהוציא לאור חידושי תורת ושאלות ותשובות אשר אתי בכתובים מפני עול ההוראה ועבודת הציבור אשר הוטל עלי בעודני צעיר לימים, דתמיד נתתי משפט הקדימה לענינים הציבוריים והכללים על עניני הפרטיים, נוסף לזה הטרדות התכופות לא נתנני לסדר חידושי אשר רובם כתבתי בין פרק לפרק ובין גברא לגברא, אבל עברו ימים רבים ולא נפנית לזה, גם כאשר מד' מצעדי גבר טעו וטלטלני טלטלה בימי המלחמה מחוץ לעירי, גם שם לקחו את לבבי הענינים הכלליים ולא עלתה לי לסדר רק מעט, בין כה קרבו ימי הזקנה ואמרתי עת לעשות לביתי".

וגודל החשיבות והמצוה לתת מזמנו לדרוש בשלום אחרים ובצרכיהם, ואיך הם מרגישים וכו' נראים מדברי הפוסקים במגילת רות, וכדכתיב "והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה'" ובגמרא ברכות (נד). למד מכאן שבועז התקין שיהא אדם שואל את שלום חברו בשם, בשמו של הקדוש ברוך הוא, וכתב שם רש"י "ולא אמרינן מזלזל הוא בכבודו של מקום בשביל כבוד הבריות להוציא שם שמים עליו, ולמדו מבוועז שאמר ה' עמכם".

וכן מובאים הדברים במדרש (רות ד, ה) "שלשה דברים גזרו בית דין של מטה והסכימו עמהם בית דין של מעלה, ואלו הן, לשאול שלום בשם, ומגלת אסתר, ומעשרות, שאילת שלום מניין, עמד בועז ובית דינו והתקינו לשאול שלום בשם שנאמר 'והנה בועז בא מבית לחם ויאמר לקוצרים ה' עמכם'".

וצריכים להבין טעם הדבר, למה תיקן בועז ובית דינו שמותר לומר שם השי"ת כדי לשאול בשלום חבירו, ואין זה נקרא מוציא שם שמים לבטלה? ועמד על זה המלבי"ם בפירושו על רות (ב, ד) וכתב הסבר נפלא וז"ל "בועז ובית דינו תיקנו שיהיו שואלים שלום חבירו בשם, והיה בעצת הסנהדרין כמ"ש בברכות (סג.) 'וכי תימא בועז מדעתיה דנפשיה קאמר תא שמע ואומר עת לעשות לה' הפרו תורתך', כי אין להזכיר שם שמים לבטלה, אך בראותם אז שהיה ביניהם גזל משפט וצדק וגם אל שופטיהם לא שמעו כמ"ש 'ויהי בימי שפוט השופטים', וכאשר נתמנה בועז לשופט תיקן שיהיו שואלים שלום חברו בשם, לקבוע בלבם כי ה' משמים משקיף עליהם ועל שלומם, ושלום הקבוץ משתתף עם השגחת ה' עד שה' הנקרא שלום משתתף עם שלום שבין אדם לחברו, וגם התעוררות שישוו ה' לנגדם תמיד וגם דברים שבינם לבין רעיהם ודרישת שלומם וטובתם".

הרי שבזמן דורו של בועז, לא התנהגו כנכון בעניני בין אדם לחבירו, ורצה בועז לקבוע בלב כל אחד ואחד שכל יהודי יש לו קדושה גדולה, לכן כמו שצריכים לאמר "ברוך אתה ה' וכו' אשר קדשנו במצותיו וצונו" וכו' כאשר אנו מקיימים מצוה, כן צריכים לדעת כמה גדול המצוה לשאול בשלום חבירו עד שמותר להוציא שם שמים עליו ואין זה נקרא לבטלה ח"ו. וכזה העיד בעל יסוד ושורש העבודה על עצמו (בצוואתו ס' מה) "ומעיד אני על עצמי שהיה שמחה עצומה בלבי בקיום מצות עשה זו של ואהבת לרעך כמוך ממש כקיום מצות עשה של הנחת תפילין קדושים".

וחיזוק גדול יכולים אנו להוציא מן דברים הנ"ל בימים אלו שאנחנו נזהרים בזהירות יתירה ושמירה גדולה לא לפגוע ח"ו בשלום הבריאות של אחרים, ואנחנו משתדלים לעשות ולפעול לטובת ולשלום בני משפחתנו שיחיו, שכמו שחל שם שמים על חפץ של קדושה, כמו כן ועוד יותר, חל שם שמים על יהודי שיש בו צלם אלקים, וצריכים להיזהר בכבודו ולדרוש ולהרבות בשלומו.

וכך נהגו גדולי ישראל בכל דור ודור, שלמרות שכל זמנם וכל רגע ורגע היו מוקדשים לה' ותורתו, היו מפרישים מזמנם היקר לשמוע זעקת בני ישראל ולדבר עמהם. וכן מסופר ממרן אדמו"ר רבי מדרכי שלמה זצ"ל מבאיאן שפעם בערב יום הכיפורים סמוך לערב, זמן שכל אחד עסוק עם עצמו להכין עצמו לכדבעי ליום הקדוש, נכנס אליו יהודי שהיה איש פשוט מאוד, והאריך בדבריו על דא ועל הא, והאדמו"ר ישב במתינות ושמע לדבריו זמן ארוך.

אחר שיצא האיש, שאל אחד המקורבים למה הרבי הוצרך להאריך בשיחה ביהודי זה ובפרט בעת כזאת, הרי היה צריך לומר לו הזמן עכשיו להאריך בשיחה דבר עמו. הרבי ז"ל השיב עם לשון הרמב"ן באגרתו "תתנהג לדבר כל דבריך בנחת לכל אדם ובכל עת". הרי שהרמב"ן הדגיש ש"כל" דבריו יהיו בנחת, וזה גם ל"כל" אדם, וזהו גם ב"כל" עת, אפילו בערב יום הכיפורים!

וכן מסופר ממרן החפץ חיים זצ"ל שישב פעם כמה שעות בליל כל נדרי אחרי התפלה, לדבר עם איזה איש פשוט שהיה מרי לב, והחפץ חיים ישב עמו שעות רבות כדי לשמחו ולהשיב נפשו. ויש לציין דברי הפסוק במשלי (יא, יב) "ואיש תבונות יחריש" וביאר הרלב"ג שם "איש תבונות יחריש, אינו מבזה את שהוא רעהו, אבל יחריש כשידבר לשמוע דבריו ואע"פ שאינו אומר דבר שלא ידע אותו, הנה לכבודו ישמע דבריו ואע"פ שאין לו תועלת בדבריו".

וזהו מה שמצינו במשה רבינו "ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" וכתב רש"י "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם" ובספר תפארת שלמה ציין לדברי חז"ל (תד"א פר' ד) "מפני מה זכה משה למאור פנים בעולם הזה, מפני שעשה רצונו של הקב"ה ומתאנח על כבודו של הקב"ה ושל ישראל". וזהו פירוש הפסוק "ויגדל משה" אימתי נעשה ונחשב כגדול, כאשר יצא אל אחיו וירא בסבלותם.

וזהו גופא הוי חלק מהכנתנו לקבלת התורה. בעשרת הדברות יש קע"ב תיבות, בחמשת הדברות הראשונות שהם מצוות בין אדם למקום יש קל"א תיבות, ובחמשת הדברות השניות שהם מצוות בין אדם לחבירו יש רק מ"א תיבות. וכתב על זה רבינו המב"ט בספרו בית אלקים (שער היסודות פר' יב) "ומפני שחמשה דברות האחרונים הם קצרים הרבה מן הראשונים, וישאר בלוח השני פנוי בהיותו שוה בשיעור לראשון, נצטרך לומר כי היתה חקיקת וחרייתת החמשה דברות האחרונים שבלוח השני גדולה מחקיקת וחרייתת של לוח האחד חקיקה גסה מכילה בה' דברות האחרונים הקצרים כל השיעור שמכיל בדברות הראשונים הארוכים, כדי שיהיה נקרא ונראה יותר מה שהוזהרנו בינינו לבינינו, שיצר האדם רע מנעוריו לתאותם ממה שהוא בינינו לבינו ית' שאין היצד מקטרג עליו על כך" עכ"ל המב"ט.

ולא רק שאין האדם מפסיד מזה שנותן מזמנו וכחו לטובת אחרים (וכדהבאנו לעיל מרבינו הבית יוסף), הוא גם ירויח מזה, וכך הוא לשון מרן החתם ספר זצ"ל (בהקדמה לשו"ת חת"ם סופר יו"ד הנקרא פתוחי חותם) עה"פ (בראשית יח, יז) "המכסה אני מאברהם אשר אני עושה כי ידעתיו למען אשר יצוה את ביתו ואת בניו אחריו ושמרו דרך ה'", וז"ל "נלענ"ד בודאי אם היה אברהם אבינו במדריגת הנבואה שיתגלה אליו דבר משפט אשר יעשה באומה או בעיר אחרת פלוני לא ימנע ממנו הנבואה כמו שנגלה לישעיה ירמיה ויחזקאל כמפורש בריש ירמיה 'נביא לגוים נתתיך' גם במה שאינו נוגע לאומה ישראלית כלל.

אך אברהם אבינו באמת לא הגיע אל מדריגת נבואה כזו כי לא היה לו פנאי להתבודד עצמו במחשבתו ולקשר עצמו במדריגת נבואה כזו לפי שהיה מוטרד תמיד בלימוד התלמידים והיה דעתו מעורב בין הבריות להכניסם תחת כנפי השכינה, והם בתחילת לימודם היו במדריגה פתוחה עד שהיה צריך להכניסם לאט לאט ועל שהתנונע נפשו תמיד להתעסק עם קצרי דעת כאלו לא נשאר לו פנאי להתבודד מחשבותיו לנבואה כזו.

אך ה' הטוב היודע מצפוני לב ונפש, ידע את אברהם, אמר הלא זה עבדי אברהם אם גם כי לא הגיע אל מדריגת נבואה כזו, מכל מקום לא יתכן לכסות ממנו דבר כי אין חסרון בשלימות נפשו, וכל מיעוט הכנתו אל הנבואה הוא רק על ידי שהוא מטריד עצמו לכבודי ולמעני משליך נפשו מנגד וגוזל ממנה מעלת הנבואה, אם כן לא יתכן שצדיק כזה יפסיד על ידי עבודתו באהבתו אותי, וזהו תואר הקרא, אמר השי"ת 'המכסה אני מאברהם', היתכן שאכסה מאברהם 'אשר אני עושה' הלא ידעתי כי כל מיעוט הכנתו לנבואה הוא 'למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'', אי לזאת שכרו מאתי תצא שבכל מיעוט לנבואה אגלה לו כל צפון ולא יסתר ממנו דבר.

ודבר זה מוסר השכל להשלם, אם אמר יאמר עבד העברי חשקה נפשי בה' וחפץ אני להתקרב אליו, ואיך אעשה זאת למעט בלימודי מושכלות שלימות נפשי כדי להשלים נפש חברי? התשובה אליו, 'היפלא מה' דבר' למלאות לך שלימות מה שהחסרת לכבוד שמו, ויספיק לך זמן המועט להשיג השגות רבות ונשגבות עוד יותר מכדי יכולת שכלך", עיי"ש עוד.

ויסוד כזה כבר מובא במדרש שמואל (אבות, פר' ו), על דברי המשנה דאחד ממ"ח קניני התורה הוא "הלומד על מנת ללמד". וכתב על כך המדרש שמואל דבר חידוש וז"ל "וזה כי ידוע כי המתפלל על חבריו הוא נענה תחילה ועל כן מי שכל תכלית למודו הוא כדי ללמד לאחרים הוא נענה תחילה ומלמדן אותו מן השמים ושערי תורה נפתחין לפניו".

ובזה מבואר מה שכתב זקני אדמו"ר מטשארטקוב זצ"ל בספרו גנזי ישראל (פר' אמור שנת תרס"א), וז"ל: "ידוע שיש שתי דרגות בצדיקים, יש צדיק אחד שהולך לדרוכו ועובד ה' בתורה ותפילה ומצות ואין לו שום עסק ודברים עם דורו ויוכל להלך מדרגה לדרגה הלאה, ויש צדיק אחד שכל עבודתו אך לטובת דורו, ואם כי על ידי זה יעצור ויתבטל מתורה ותפלה ומצות, עכ"ז, כל מגמתו לעשות לטובת אנשי דורו, לתקנם ולהוליכם בדרך העולה בית א-ל, ועל זה נאמר: 'אם דומה הרב למלאך ה' צבאות', כלומר כמלאך שהוא עומד ולא הולך, 'יבקשו תורה מפיו', כי טובה גדולה תצמח לאנשי דורו על ידי צדיק כזה, ועם כל זה לא יקופח מאת ה' אף שע"י העבודה הזאת לא יוכל לעסוק בתורה ותפלה ומצות למענו.

וזה נוכל לומר כוונת הכתוב, 'צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה', כי ידוע שהתמר בשביל שעושה פירות הוא קטן בקומה, לא כן הארז שהוא אילן סרק וגדול בקומתו, וזה שאומר הכתוב, צדיק כזה, שהוא כתמר, שעושה אך בשביל דורו לעשות פירות, אל יפול לבבו כי יבצר ממנו מאומה, כי עכ"ז 'ישגה כארז בלבנון' בקומתו ובמדריגתו."

ידידכם ישראל פרידמן